

Kezed melegével

Kategórikus meghatározással nyugodtan ráaggathatom erre a filmre a „deheroizáló” jelzót, legfeljebb hozzátéve, hogy nem egy magatartást, hanem egy egész történelmi korszakot szándékozik megfosztani a művészi ábrázolás módszerével és eszközeivel a hősiesség „fennkölt” jegyeitől, éppen a hősi fogalmának mélyebb és emberibb értelmezése érdekében.

A *Kezed melegével* azonban bármennyire is átlátszóan egyszerű alkotás, nem kér az ilyen leegyszerűsítő besorolásból. Megeshet néha, hogy a legegyszerűbben felismerhető alkotói törekvésekkel van a legnehezebb dolgunk. Egy távoli hegyi faluban és annak látóhatárnyi táji környezetében játszódik le a történet, de a filmnek ez az erősen izolált mikrovilága nem hétköznapivá kicsinyített mását akarja adni egy viharos, küzdelmes hősi kor-

szaknak, ellenkezőleg: felnagyítani akar. S ebben a felnagyításban eszményített, s éppen nem deheroizált változatát látjuk az emberi hűségnek, kitartásnak, tisztaságigénynek, ami mind elválaszthatatlan tartozéka — nem kánoni, hanem szocialista erkölcsi értelemben — a forradalmi cselekvésnek.

A *Kezed melegével* tehát a szovjet filmművészet népi-epikai hagyományainak folytatója. Hőst mintáz meg, ám nem emlékművé magasztosítva, inkább egy arc apró vonásai-ból képzett kisplasztika formájában. Nem áll ez a hős talapzaton, nem kell rá feltekinteni, hanem mintegy kezünkbe lehet fogni, s tekintetünk-höz közel lehet emelni. Kisplasztika egy arcról, lírai portré — mégis a nagyság hirdetője, mert benne milliő arc van megörökítve.

Nagyságot fejez ki ez a gondolat és ez a stílus azáltal is, hogy a

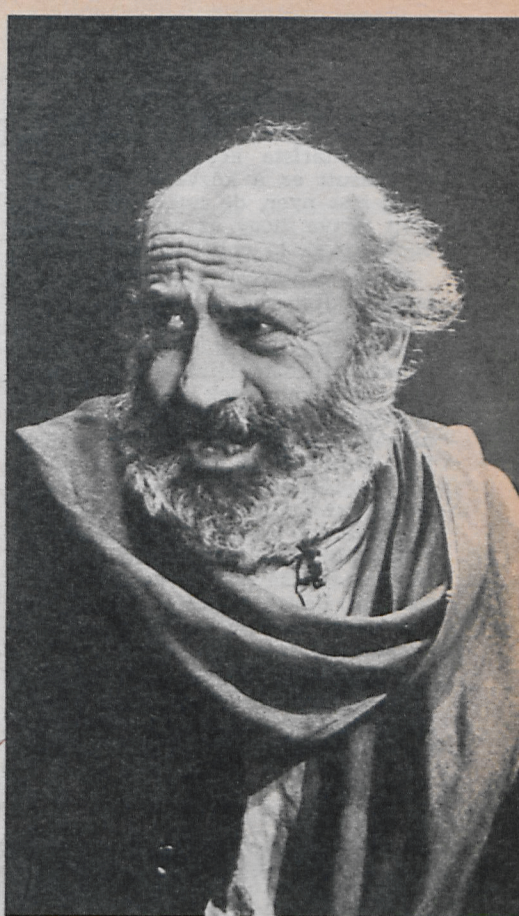
Grigorij Cítasvili (Jobbra) Jaszon szerepében

szovjet hatalom küzdelmes megszületésének és eddigi félévszázados, kemény megpróbáltatásokkal terhes fennállásának korszakát méri fel egyetlen parasztasszony, Szidónia életével. Ami ennek a viharos félévszázadnak belső és külső harca, vesztesége és győzelme, öröme és bánata, arra rímel rá, arra reagál ennek a látszatra elzárt és messzire eső életsorsnak minden eseménye, örömteli vagy gyászos fordulata, féltelme és felszabadulása. Szidónia maga történelmi és politikai szempontból keveset cselekvő hős, férjhez megy, öt gyermeket szül, fiait hazavárja, menti, védelmezi, gyászolja. Mégsem passzív hős; amit léte jelent, amit elvisel — abban van az erő. A forrás ereje ez, a kis tisztavízű pataké, amely itt a hegyek közt ered és odalenn a csatatereken válik hömpölygő folyamhá, háborgó óceánná. S ugyanez a forrás a teremtésnek, az életnek, a béke nyugalmanak. Örök forrás. Kiapadhatatlan. Minden cseppjében benne van már a születő tenger haragja és szelidsége.

Cseppben a tenger — ilyen banalisan is meghatározhatnám Szulikó Zsgenti forgatókönyvíró és az apafia rendezőpár, Sota és Nodar Managadze alkotói látószögét. Ők azonban kerülni igyekeztek a banalításokat, amit a kimért és sallangtalan cselekménylánc óhatatlanul magában hordoz. S az is bizonyos, hogy az a matriarchális, feminin, mondhatnám talán így is: anyaközpontú szemléletmód, mellyel az író és a két rendező a történelemre tekint, némi elérzékenyítő lágyságra hajlamosít. Sikerült azonban megmenteni a feldolgozást a szentimentális alapszínezettől. Szikár, szemérmes, érzelmviszafajító rejteklényekkel adtak az alkotók keményebb megvilágítást lírai tárgyuknak. Szidónia tartása erős és nemes, minden arcrezdülése őszinteséget sugároz, alakja és sorsa egybeépül a fenséges és mégis védelmező, a bölcsőtől a sírig meghitt otthont adó természeti világgal, a gyönyörű kaukázusi tájjal.

Ez az őszinte, pátosz nélküli megjelenítés naagszerű színésznőt dicsér, Szofiko Csiaurelit, akit nem a maszk varázsol fiatal szertelen kislánnyá

Egy portré a filmből

vagy ősz nagymamává, s egyáltalán: a nagy időkkel együttélő, apránként megöregedő asszonnyá, hanem a magarávallalt szerepsors puritán, külsőséges eszközhöz alig folyamodó átélése. És dicséri a nagytehetségű operatőrt, Givi Rascsvilsvilit, aki úgy tud felvevőgépével a szeretett vidéken végigpásztázni, egy részleten megpihenni, úgy tudja a sajátos látványvilág szépségeit a dráma elemeivel összekapcsolni, hogy abból magából is szubjektív lírai vallomás árad a grúz anya, a grúz nő szeretetéről. S mindezt anélkül, hogy hivalkodó volna; az operatőr csak alárendeli magát a teljes műnek.

Valójában a film egyes részletei, apró elemei rejtik magukban a drámát, hiszen a film, egészében, meglehetősen antidramatikus. Meglát-szik, hogy kormegidéző szerepre vál-

lalkozik egy személyes sors tükrözésében. A rendezői munka néhol dokumentarista közvetlenséget árul el, másutt ez a közvetlenség költői kifejezést nyer, de mindenkor szem előtt tartva, hogy az anya dicsősége bontakozzék ki ebből a képből.

Kissé népmesei apoteózis is ez, holott a film minden kockája a valóság mozaikjaiból épül. A két Magadze, úgy érezni, teljesen mesterkéletlenül hozta létre a köznapiak és az emelkedettnek eme szintézisét. Erényük, hogy modelljükben, Szidóniában a világ egyszerű női és férfiai ismernek rá a fegyveres harcnál is nehezebb és áldozatosabb emberi szolgálatra; az életet adó, és az életet a vállain tartó asszonyi helytállásra. A film meleg és bensőséges tónusához szervesen hozzátartozik Revaz Lagidze folklorisztikus hangvételű zenéje, s a vele egygyűzővődő szép grúz dalok.

Szofiko Csiaureli partnerei közül a Jaszont, Szidónia férjét játszó Grigorij Citasvili érdemel elsősorban kiemelését. Az élettől búcsúzó idős férfi

jelenetsora sokmindent feltár Jaszon egyszerű, köznapi, rusztikus humanizmusából és kemény, mindig a kötelességnek áldozott életéből is.

A filmmel megidézett emberi életek jelképpé emelkednek. Elsősorban és kiváltképp Szidóniáé. Ő annak az új társadalomnak gyermeke — habár korábban született — és szülője is egyben, amely tőle még többet követelt, mint amennyit adni tudott. Szidónia még nem ért meg mindent abból, amit a történelem, az átalakuló világ sorsául rendel. De vállalja. Még csak lopva vet pillantást a jövőbe is. Finom poézissal érzékelteti ezt az a kép, amikor a falusi iskola ablakánál beles a gyerekekkel teli osztályba, ahol tanítónőleánya foglalkozik a kis nebulókkal. Számára a legfőbb gyönyörűség, ha maga körül érzi a növekvő nemzedékek tagjait, mert ez már valóban az ő tágabb családja, s az ő életnek is értelme, reménye és ígérete. Alakjának sugárzása új élménnyel gazdagított minket.

SAS GYÖRGY

Szofiko Csiaureli (középen) a film főszerepében

